

DETERMINAREA ANTROPOLOGICĂ A UNUI SCHELET DIN PERIOADA NEOLITICĂ PROVENIT DE LA PARȚA — TELLUL II*

Așezarea neolitică de la Parța — tellul II a intrat în literatura de specialitate în urma cercetărilor întreprinse în anul 1979¹, când au fost precizate stratigrafia și apartenența culturală a materialului descoperit.

Datorită importanței deosebite și problemelor pe care le-au ridicat aceste materiale, în anul 1992 au fost reluate săpăturile în zona centrală a tellului².

În decursul acestei campanii, în nivelul al II-lea, în care apare cultura Petrești, la adâncimea de 0,8 m, a fost descoperit un schelet uman. Acesta este culcat pe partea dreaptă în poziție chirchită orientat E—V, cu capul la E. Membrile inferioare sunt puternic flectate, iar antebrațele sunt flexate pe brațe. Membrul superior drept este dispus paralel cu toracele, iar cel stâng adus sub mandibulă.

Datorită torsionării coloanei în regiunea toraco-lombară, cutia toracică este orientată cu partea ventrală în jos.

Nu au putut fi surprinse nici groapa mormântului, nici obiecte aparținând unui inventar funerar.

Scheletul, bine conservat, a aparținut unei persoane de sex feminin care a decedat la vârsta de 20—21 ani. A avut o talie de 153,5 cm (după metoda Breitingger). Sexul a fost stabilit după aspectul morfologic al oaselor bazinului și craniului. Vârsta s-a determinat prin corelarea persistenței cartilajelor de creștere de la nivelul oaselor lungi cu aspectul dinților. Molarii de minte sunt erupți, rădăcinile formate, dar foramenele apicale sunt larg deschise.

Determinarea antropometrică s-a efectuat după metoda Martin³.

La nivelul craniului am prelevat următoarele date metrice și am calculat următorii indici:

Nr. Martin	Date metrice Indici	Parța tel. II Neolitic 20 ani F.	Nr. Martin	Date metrice Indici	Parța tel. II Neolitic 20 ani F.
1	2	3	4	5	6
1	g-op	189	30	b-1	111
2	g-i	170	31	l-o	100
2a	n-1	165	31 ₁	l-1	74
3	g-1	184	31	i-o	37
3a	n-1	182	7	ba-o	34

* Mulțumim domnului Florin Drașovean, arheolog la Muzeul Banatului, pentru că ne-a pus la dispoziție scheletul, spre determinare, ca și pentru descrierea mormântului.

1	2	3	4	5	6
8	eu-eu	135	16	lăt. orif. occipital	28
17	ba-b	136	45	zy-zy	114
5	n-ba	111	40	ba-pr	98
20	po-b	122	48	n-pr	62
9	ft-ft	95	47	n-gu	112
10	co-co	115	43	fmt-fmt	110
11	au-au	112	46	zm-zm	96
12	ast-ast	110	62	ol-sta	45
23	circumf. orizont.	523	63	emu-emu	38
25	arc n-o	384	55	n-ns	48
25a	arc n-i	342	54	înălț. orif. nazal	18?
26	arc b-n	135	51	mf-ek	35
27	arc b-l	120	52	înălț. orbit.	33
28	arc l-o	129	50	mf-mf	23
28 ₁	arc l-l	82	43 (1)	fmo-fmo	92
28 ₂	arc l-o	37	Ic	$\frac{\text{eu-eu}}{\text{g-op}}$	72,5
29	n-b	115	Ivl.1	$\frac{\text{ba-b}}{\text{g-op}}$	73
Ivl ₂	$\frac{\text{po-b}}{\text{g-op}}$	64,5	Ip	$\frac{\text{enm-enm}}{\text{ol-sta}}$	84,4
It ₁	$\frac{\text{ba-b}}{\text{eu-eu}}$	100,7	38	capacitatea craniană	1494 ± 100 cm ³ .
It ₂	$\frac{\text{po-b}}{\text{eu-eu}}$	90,3	65	kdl-kdl	101
Itf	$\frac{\text{ft-ft}}{\text{co-co}}$	82,6	66	go-go	85
Ift	$\frac{\text{ft-ft}}{\text{eu-eu}}$	70,4	67	lăt. bimenton	42
Tea	$\frac{\text{ast-ast}}{\text{eu-eu}}$	81,4	69	I.d.gn	29
Ifpl	$\frac{\text{b-l}}{\text{n-b}}$	96,5	69(1)	înălț. ram. or la foram. ment.	28
Icf	$\frac{\text{n-b}}{\text{arc n-b}}$	85,2	69(3)	lăt. mand. la foram. ment.	13
lcp	$\frac{\text{b-l}}{\text{arc b-l}}$	92,5	70	înălț. ram.	53
Ig.o	$\frac{\text{b-l}}{\text{arc l-o}}$	76,7	71(1)	lăt. min a ram.	34
Ic.o	$\frac{\text{lăt. orif. occi.}}{\text{ba-o}}$	82,3	71a	lung. kdl-co	31
Te.j.	$\frac{\text{zy-zy}}{\text{eu-eu}}$	84,4	79	Unghi mand.	109°

1	2	3	4	5	6
If.s	<u>u-pr</u> <u>zy-zy</u>	54,4	Ir.	<u>lăț.mln.for.mat.</u> <u>Înălț.r.or.for.m.</u>	46,4
If.t	<u>n-gn</u> <u>zy-zy</u>	98,2	Iram	<u>lăț.mln.a ram.</u> <u>Înălț. ram.</u>	04,11
I.n.	<u>lăț.nas</u> <u>n-ns</u>	52,1	IIm	<u>go-go</u> <u>kdl-kdl</u>	84,1
I.o.	<u>IN. orbitel</u> <u>mf-ek</u>	97,1			

Forma craniului în normă verticală este pentagonoidă, iar în normă occipitală are aspectul de bombă.

Datele metrice ale neurocraniului definesc un craniu foarte lung, cu o lățime și o înălțime mijlocii. Indicii cranieni îl definesc ca doliocran, ortocran și hipsicran. Relieful muscular este slab pronunțat. Fruntea este îngustă, dreaptă ortometopă. De menționat că osul frontal este mai lung decât parietalul, deși de obicei și în special la femeile tipului mediteranoid este invers⁴. Se remarcă o bombare a occipitalului, fenomen cu o deosebită semnificație în determinarea tipologică.

Capacitatea craniană, determinată după Jorgensen, ne indică aristencefalia.

Masivul facial

Înălțimea superioară și totală a feței se încadrează în grupa mijlocie. Sub aspectul lățimii fața este foarte îngustă, indicele facial total fiind caracteristic tipului hiperleptosop. Indicele facial superior este propriu tipului mezen. Nasul este scund, având o lățime mijlocie. După indicele nazal se încadrează în tipul camerin.

Orbitele au formă rectangulară, sunt foarte înguste și au o înălțime mijlocie.

Scheletul postcranial

La humerus am prelevat următoarele date metrice și indici:

Nr. Martin

Dimensiuni

1) lungimea maximă	stânga 280 mm	dreapta 290 mm
4) lățimea epifizei inferioare		51 mm
5) diametrul maxim al diafizei		22 mm
6) diametrul minim al diafizei		16 mm
7) circumferința minimă a diafizei		53 mm

Indicele de robustețe (7 : 1) este de 18,9 și caracterizează tipul gracil, iar indicele secțiunii diafizare (6 : 5) este de 72,7 și ne indică platybrachia.

... La femur am obținut următoarele date metrice:

Nr. Martin

Dimensiuni

1) lungimea maximă	396 mm
2) lungimea funcțională	390 mm
6) diametrul sagital al diafizei	24 mm
7) diametrul transversal al diafizei	23 mm
8) circumferința la mijlocul diafizei	71 mm
9) diametrul transversal în 1/3 superioară	25 mm
10) diametrul sagital în 1/3 superioară	19 mm

Indicele de robustețe (6+7 : 2) este de 13,08
 Indicele lungime — grosime (8 : 2) este de 18,2
 Indicele pilastric (6 : 7) este de 104
 Indicele platimetric (10 : 9) este de 76
 Prin urmare, femurul este platimer și prezintă un pilastru slab dezvoltat.
 La tibia am prelevat următoarele date metrice:

<i>Nr. Martin</i>	<i>Dimensiuni</i>
1) lungimea maximă	300 mm
8) diametrul sagital la mijlocul diafizei	22 mm
8a) diametrul sagital la nivelul găurii nutritive	27 mm
9) diametrul transversal la mijlocul diafizei	19 mm
9a) diametrul transversal la niv. găurii nutritive	25 mm
10b) circumferința minimă a diafizei	78 mm

Indicele lungime — lățime (10b : 1) este de 26
 Indicele diametrelor mijlocului diafizei (9 : 8) este de 86,3
 Indicele cnemic (9a : 8a) este de 92,6 și ne indică tipul euricnem
 Întregul schelet este gracil, cu inserții musculare slab reliefate.
 Diagnostic tipologic

Datele metrice și indicii, precum și aspectul morfologic ne indică tipul mediteranoid.

În aria petreșteană sunt cunoscute doar câteva morminte, care sunt orientate SE — NE⁵.

Singurul schelet provenit din cultura Petrești care a fost determinat antropologic⁶ a aparținut unei femei de tip mediteranoid.

Pe baza cunoștințelor de care dispunem până în prezent putem susține că purtătorii culturii Petrești au fost de tip mediteranoid.

MARIUS MUNTEAN

Șef de lucrări la disciplina de Anatomie a
 U.M.F. Timișoara

HORIA VERMEȘAN

Șef de lucrări la disciplina de Ortopedie a
 U.M.F. Timișoara

NOTE*

¹ Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Cluj 1979, p. 166—168 și 204; *Idem*, *Importuri Tiszgar în așezarea Sălcufană de la Cuptoare — Sfogea*, în *Banatica* VI, p. 39; Gh. Lazarovici, Z. Kalmar, Fl. Drașovean, S. Luca, Complexul neolitic de la Parța, în *Banatica*, VII, 1984, p. 42; Fl. Drașovean, Cultura Vinča, fazele C și D în Banat, în *Cultura Vinča în România*, Timișoara 1991, p. 60, 61, 62, 66.; Gh. Lazarovici, Parța, ob 2, n *Cultura Vinča în România* p. 67—69.

² Săpătură condusă de Fl. Drașovean. A fost deschisă o suprafață de 10×10 m, care a fost cercetată în 1992 până la adâncimea de 0 8 m.

³ Martin R. — Saller K., *Lehrbuch der Anthropologie*, I—IV. Fisher Verlag, 1957.

⁴ C. Maximilian, *Sărata—Monteoru, Studiu Antropologic*, Editura Academiei R.P.R., 1962.

⁵ I. Paul, *Cultura Petrești*, Editura Muselon, București 1992, p. 115—116.

⁶ Maria Cristescu, *Die anthropologische Untersuchung des bei, Salzburg (Ocna Sibiului) gefundenen, zur Petrești-Kultur gehörenden Skelettes*, în *Forschungen* 6/1963, p. 131—135.

* Acest articol va fi publicat în lb. germană, în anuarul muzeului din Nyregyhaza (Ungaria).